

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΟΝΤΟΣ
Η ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΟΣ

Gorgias din Leontinoi a făcut si el parte din categoria acelor care exclud orice criteriu de adevăr, dar nu prin obiectii similare celor aduse de scoala lui Protagoras.

In scrierea sa Despre nonexistent sau Despre natură, enunță trei sentențe de bază care se înlanțuie: una, care este totodată si prima teză, anume despre faptul că nimic nu există; a doua, teza conform căreia dacă totusi [ceva] există, nu poate fi reprezentat de om; a treia teză e cea conform căreia dacă [acel ceva] ar fi reprezentat, nu poate fi comunicat si nici explicat altora.

[*]

Că nimic nu există, el argumentează în felul următor: dacă există [ceva], acel [ceva] este fie existentul, fie nonexistentul, fie laolaltă [existentul si nonexistentul]. Dar nu este nici existentul, după cum va stabili ulterior, nici nonexistentul, după cum se va statornici, nici totodată existentul si nonexistentul, după cum va explica el mai departe; asadar nu există nimic.

[2]

Si nici nonexistentul nu este; căci dacă este nonexistentul, totodată el este si nu este; în măsura în care este conceput ca nonexistent, nu este, dar în măsura în care nonexistentul este, totusi el este. Rezultă absurditatea că ceva totodată este si nu este existent. Deci nonexistentul nu este.

Dealtfel, dacă nonexistentul este, atunci existentul nu va exista, căci acestea se bat cap în cap: dacă pentru nonexistent este admis predicatul "este", atunci pentru existent va trebui admis acela de "nu este"; or, cum existentul nu poate în nici un caz să nu fie, în acest caz nu poate să fie nici nonexistentul.

[1]

Dar nu este nici existentul. Căci dacă ar fi, atunci este fie vesnic, fie creat, fie laolaltă vesnic si creat; dacă însă nu este nici vesnic, nici creat, nici una nici alta, după cum vom demonstra, ajungem la concluzia că existentul nu este.

ceea ce este vizibil nu poate deveni audibil si invers, tot asa si existentul, de vreme ce este ceva exterior noua, nu coincide cu cuvîntul nostru. Si dacà [lucrurile existente] nu coincid cu cuvîntul, nu pot fi comunicate altcuiva.

Cuvîntul - sustine el - este produsul unei actiuni exercitate asupra noastră de lucrurile din exterior [cu alte cuvinte, a lucrurilor sensibile]. Sà luàm un exemplu. Din contactulcu un gust se naste în mintea noastră cuvîntul care corespunde acestei calitãti; din contemplarea unei culori, cuvîntul corespunzãtor acestei culori. Admis acest lucru, cuvîntul nu reproduce ceea ce este exterior, ci ceea ce este exterior e aceea ce conferã cuvîntului un sens.

Dealtfel, nu este cu putintã sà sustii cã, asa cum sînt reale [în mod obiectual] lucrurile care pot fi vãzute si auzite, tot asa s-ar întîmpla si cu vorbirea; cã, din faptul existenței ei [a vorbirii] în virtutea unui substrat real, ar rezulta putinta ei de a reproduce lucrurile care existã datoritã substratului ei real. Chiar presupunînd cã vorbirea - spune el [Gorgias] are un substrat obiectual, totusi ea diferã de toate celelalte lucruri obiectuale. Cuvintele diferã în cel mai înalt grad de corpurile vizibile. Cãci unul este organul prin care se face percept vizibilul si altul acela în virtutea cãruia vorbim: în adevãr, vorbirea nu ne poate informa despre multe din lucrurile ce fiinteazã în mod real, întocmai cum acestea nu-si pot revela natura, unul altuia.

In fata acestor grave probleme fãrã iesire, ridicate de Gorgias, dispare în ce le priveste - însusi criteriul adevãrului. Cãci despre nonexistent, noncognoscibil, noncomunicabil nu existã nici un criteriu [de apreciere].

[1]

? De obicei gândim ?? (sau mai mult?)

Adevărul este că ceea ce gândim noi - să o luăm de aici - nu există, după cum vom demonstra; prin urmare, existentul nu este gândit. Este deci evident că ceea ce gândim nu există. În adevăr, dacă ceea ce gândim ar exista, ar trebui să admitem că există toate cele pe care le gândim, oricum ar fi ele gândite. Aceasta însă e absurd. Nu înseamnă că, dacă cineva se gîndeste la un om care zboară sau la niste care ce aleargă pe suprafața mării, omul zboară în adevăr, sau carele chiar și aleargă pe mare. Concluzia este că ceea ce este gândit, nu este existent.

Afară de aceste argumente, dacă într-adevăr ceea ce este gândit ar fi existent, ar trebui să admitem că nonexistentul nu poate fi gândit, deoarece contrariile se definesc prin predicatul contrarii. Or, contrarul existentului este nonexistentul. Iată de ce, în chip absolut, dacă existentului i se atribuie predicatul de "a putea fi gândit", nonexistentului îi va corespunde predicatul "a nu putea fi gândit". Ceea ce este absurd. De pildă, Scylla, și Himera, și multe alte lucruri care nu există, iată că totuși sînt gândite. Rezultă deci că ceea ce există nu poate fi gândit.

[2]

Na, cum de există? (sau...)

Ar fi ca și cum - dat fiind că cele ce sînt văzute, de aceea sînt umite "văzute", pentru că sînt văzute, și că cele ce se aud, de aceea sînt numite "auzite", pentru că se aud, - noi am exclude cele ce se văd pentru că nu se aud, sau am nega cele ce sînt auzite pentru că nu sînt văzute (fiecare în parte se cuvine judecat după percepția respectivă și nu după alta); astfel stau lucrurile și cu cele ce sînt gândite, chiar dacă nu pot fi văzute prin simțul văzului, nici auzite prin simțul auzului; ele totuși există, deoarece sînt percepute după un criteriu care le este propriu. Dacă cineva se gîndeste la care alergînd pe mare, chiar dacă nu le zărește, ar însemna să dăm crezare că există care alergînd pe mare. Dar aceasta este o absurditate. Existentul, asadar, nu poate fi gândit, nici sesizat.

[***]

Dar, să presupunem că ar putea fi gândit de noi; altcuiva, însă, tot n-ar putea fi comunicat. Căci dacă cele existente sînt susceptibile de a fi văzute și auzite și, în general vorbind, perceptibile - căci referința privește lucrurile exterioare nouă - iar dintre acestea, cele vizibile sînt percepute prin văz, iar cele ce sînt auzite, prin auz, și nu viceversa -, cum de-ar fi oare cu putință ca acestea să fie semnalate altuia? Mijlocul nostru de semnalizare este cuvîntul, dar cuvîntul nu înseamnă nici lucrurile subiacente, nici existentul. Prin urmare, celor ce receptează [cuvintele noastre], nu le semnalăm lucrurile, ci numai cuvîntul, care este altceva decît lucrurile. În același chip, deci, în care

me. Prin urmare este peste putință să afirmăm că existentul n-ar fi nimic din toate acestea. Să conchidem deci că unu nu este existent.

[ii]

Dar nici multiplul nu există: căci, dacă nu este unul, nu este nici multiplul. Multiplul este o punere laolaltă a celor luate unul câte unul. De aceea, în caz că dispăre unul, odată cu el dispăre și multiplul.

După cum reiese clar din aceste [argumente] nu este nici existentul, nici nonexistentul.

[3]

Că ambele nu există, adică nici existentul și nici nonexistentul, este ușor să ne facem o socoteală. În cazul cînt este atît existentul cît și nonexistentul, înseamnă că nonexistentul este totuna cu existentul, în măsura în care privește existența. Și din această cauză nu există nici unul nici celălalt. S-a convenit doar că nonexistentul nu este, iar acum se vede că existentul este unul și același lucru cu nonexistentul. În concluzie, nu există nici existentul.

Adevărul este că, odată stabilit faptul că existentul este totuna cu nonexistentul, nu este cu putință ca amîndouă "să fie"; căci, dacă sînt două [entități diferite], nu pot fi unul și același [lucru] și dacă sînt unul și același [lucru] nu pot fi [lucruri diferite].

De unde, concluzia că nimic nu este. Căci dacă nu este existentul, nici nonexistentul și nici amîndouă laolaltă, iar în afară de acestea nu pot fi concepute alte posibilități, atunci nimic nu este.

[**]

Să arătăm acum că, chiar dacă ar exista ceva, pentru om [acel ceva] s-ar afla în postura de a fi incognoscibil și de neconceput. Dacă admitem, așa cum pretinde Gorgias, că ceea ce gîndim nu are existență, înseamnă că ceea ce este existet nu este gîndit. Așa ceva este logic. De pildă, dacă în continuul gîndirii se află predicatul de "alb" și dacă însusirea de "alb" poate fi gîndită, atunci, prin analogie, dacă pentru acel ceva ce e gîndit se constată nonexistența, înseamnă că pentru cele existente se va predica în mod necesar imposibilitatea de a fi gîndite. Iată de ce concluzia că "dacă ceea ce gîndim nu are existență, atunci nici ceea ce există nu poate fi gîndit" apare sănătoasă și plină de bun simț.

[a]

Intr-adevăr, existentul fiind etern, (să pornim de aici), nu are nici un început. În adevăr, tot ceea ce devine are un început, dar ceea ce este etern nu are început, căci este postulat ca fiind nenăscut; neavînd un început este nelimitat; dacă este nelimitat, nu se poate afla în nici un loc; căci dacă s-ar afla într-un loc, acel ceva în care se află ar fi altceva decît el, l-ar depăși. În acest caz, însă, existentul n-ar mai putea fi nelimitat, înconjurat cum se află de ceva. Căci continătorul este mai mare decît ceea ce conține. Concluzia este că nelimitatul nu se află nicăieri. Si nici nu poate fi continuat în sine însuși, căci astfel continătorul și continutul s-ar confunda, iar existentul ar deveni dublu - și anume "loc" și "corp". Așa ceva însă este o absurditate. Prin urmare, existentul nu se află continuat nici în el însuși. Dacă deci existentul este vesnic, el este nelimitat, iar dacă este nelimitat, nu se află în nici un loc, și dacă nu este în nici un loc, înseamnă că nu există. Admitînd asadar vesnicia existentului, el nu poate fi asociat unui început.

[b]

Dar existentul nu poate fi nici născut; căci dacă s-ar fi născut, ar fi apărut fie din existent, fie din nonexistent. El nu s-a născut din existent, căci, dacă existentul este, el nu s-ar fi născut, ci ar fi fiinta dinainte; și nici din nonexistent, căci ceea ce nu există nu poate genera ceva, din cauză că ceea ce generează trebuie în mod necesar să participe într-un fel oarecare la o modalitate de existență. Prin urmare existentul nu este născut.

[c]

În conformitate cu cele de mai sus, nici [cele două posibilități] nu pot fi admise, și anume a fi vesnic și totodată născut; aceste posibilități se exclud una pe alta. Dacă existentul este vesnic, înseamnă că nu s-a născut - și, dacă s-a născut, înseamnă că nu este vesnic.

În concluzie, dacă existentul nu este nici vesnic, nici născut, nici vesnic și născut, înseamnă că nu este existent.

În altă ordine de idei, dacă [existentul] este, atunci este sau unu sau multiplu; dar, cum se va stabili îndată, nu este nici unu nici multiplu, deci existentul nu există.

[i]

În adevăr, dacă ar fi unu, ar avea atributele cantității, ale continuității, ale mărimii, ale corporalității; dar, dacă ar avea unu din aceste [predicate] n-ar mai fi unu; căci, luat în considerare cantitativ, va fi divizibil, fiindcă [dată fiind] discontinuitatea, se va sectiona; la fel și cu mărimea, concepută ca ceva ce nu va putea fi divizat; în cazul corporalității va avea trei dimensiuni: lungime, lățime și grosi-